

PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC THEO DỰ ÁN TRONG MÔN MĨ THUẬT

TRẦN THỊ VÂN

Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương
Email: tranvan_mtcs@yahoo.com.vn

Tóm tắt: *Dạy học theo dự án là một trong những phương pháp dạy học hiện đại, phát huy được tính tích cực, chủ động, sáng tạo của người học. Học theo dự án góp phần gắn lí thuyết với thực hành, tư duy và hành động, nhà trường và xã hội. Dạy học theo dự án giúp phát triển kiến thức và các kĩ năng thông qua những nhiệm vụ mang tính mở, học sinh tự tìm tòi, áp dụng kiến thức đã học trong quá trình thực hiện dự án. Dạy học theo dự án trong môn Mĩ thuật không chỉ phát triển các kĩ năng tư duy khoa học mà còn hướng tới phát triển kĩ năng sống cho học sinh, giúp các em phát triển toàn diện. Phương pháp này đáp ứng được quan điểm dạy học lấy người học làm trung tâm.*

Từ khóa: *Phương pháp dạy học theo dự án; dạy học; Mĩ thuật.*

(Nhận bài ngày 11/4/2016; Nhận kết quả phản biện và chỉnh sửa ngày 30/5/2016; Duyệt đăng ngày 27/11/2016).

1. Đặt vấn đề

Sự phát triển kinh tế - xã hội trong bối cảnh toàn cầu hóa đặt ra những yêu cầu mới cho sự nghiệp giáo dục thế hệ trẻ và đào tạo nguồn nhân lực. Giáo dục cần đào tạo đội ngũ nhân lực có khả năng đáp ứng được những đòi hỏi mới của xã hội và thị trường lao động, đặc biệt là năng lực hành động, tính năng động, sáng tạo, tính tự lực và trách nhiệm cũng như năng lực cộng tác làm việc, năng lực giải quyết các vấn đề phức hợp.

Thực tế những năm qua cho thấy, trong giáo dục phổ thông ở nước ta nói chung và trong môn Mĩ thuật nói riêng, sự gắn bó giữa “học” và “hành”, giữa lí thuyết và thực tiễn, giữa bài học và sự liên hệ với đời sống - xã hội... chưa thật sự được quan tâm đúng mức. Vì vậy, phần lớn học sinh (HS) đều bỡ ngỡ trước các tình huống, sự kiện thực tế, đặc biệt là những vấn đề môi trường của địa phương, hoặc không biết đến những giá trị di sản thiên nhiên, lịch sử, văn hóa địa phương mình có... HS càng ít cơ hội được hình thành và rèn luyện kĩ năng phân tích, giải quyết những vấn đề thực tế, kể cả kĩ năng sống. Trong khi đó, chúng ta hoàn toàn có thể tạo cơ hội để HS có được những kinh nghiệm đó thông qua dạy học Mĩ thuật bằng nhiều hình thức và phương pháp khác nhau. Trong khuôn khổ bài viết này, chúng tôi đề cập đến một trong những phương pháp tạo cơ hội cho HS phát triển kiến thức và các kĩ năng thông qua những nhiệm vụ mang tính mở. Đó là phương pháp dạy học theo dự án (DHTDA).

2. Dạy học theo dự án

Thuật ngữ “dự án” trong tiếng Anh là “Project”, có nguồn gốc từ tiếng Latinh và ngày nay được hiểu theo nghĩa phổ thông là một đề án, một dự thảo hay một kế hoạch.

Khái niệm “dự án” đã đi từ lĩnh vực kinh tế, xã hội vào lĩnh vực giáo dục - đào tạo, với ý nghĩa như một phương pháp hay hình thức tổ chức dạy học. Dạy học dự án là phương pháp dạy học thể hiện những điểm dạy học: Dạy người học cách học và dạy học thông qua hoạt động. Đó là phương pháp dạy học theo nghĩa rộng, một phương pháp dạy học phức hợp.

DHTDA tạo điều kiện cho người học tự quyết định

trong tất cả các giai đoạn học tập, người học tạo ra được một sản phẩm hoạt động nhất định. Vì vậy, DHTDA được coi là phương pháp dạy học mà giáo viên (GV) và HS cùng nhau giải quyết cả về mặt lí thuyết và thực tiễn. Trong phương pháp này, người học được cung cấp điều kiện (tài liệu, phần mềm, dụng cụ nghiên cứu...), và các chỉ dẫn để áp dụng trên các tình huống cụ thể, qua đó người học tích lũy được kiến thức và khả năng giải quyết vấn đề.

DHTDA là một phương pháp có chức năng kép (kết hợp giữa học tập và nghiên cứu), góp phần gắn lí thuyết với thực hành, tư duy và hành động, nhà trường và xã hội, nó có vai trò tích cực trong việc đào tạo năng lực làm việc sáng tạo, năng lực giải quyết vấn đề. Cũng có thể coi DHTDA là một hình thức dạy học vì khi thực hiện một dự án, có nhiều phương pháp dạy học cụ thể được sử dụng, người học thực hiện một nhiệm vụ học tập phức hợp, có sự kết hợp giữa lí thuyết và thực hành tạo ra các sản phẩm nhất định.

Có thể hiểu: DHTDA là một hình thức dạy học, trong đó người học thực hiện một nhiệm vụ học tập phức hợp, có sự kết hợp giữa lí thuyết và thực hành, tạo ra các sản phẩm có thể giới thiệu. Nhiệm vụ này được người học thực hiện với tính tự lực cao trong toàn bộ quá trình học tập. Làm việc nhóm là hình thức làm việc cơ bản của DHTDA.

3. Một số đặc điểm của dạy học theo dự án

So với các phương pháp dạy học khác, DHTDA có nhiều ưu điểm. Trước hết, DHTDA mang tính định hướng thực tiễn. Bởi vì, nhiệm vụ dự án chứa đựng những vấn đề cần giải quyết. Vấn đề cần giải quyết này có thể xuất phát từ thực tiễn ở địa phương. Định hướng thực tiễn này còn thể hiện ở việc nhiệm vụ dự án phù hợp với trình độ và khả năng của người học.

DHTDA mang tính định hướng hứng thú người học. Nội dung học tập gắn với sở thích và nhu cầu của HS. Chúng ta biết rằng, nhiều khi ý tưởng của dự án được đề xuất từ phía người học. Trong trường hợp này, người học thường có nhu cầu bức thiết tham gia dự án. Do đó, DHTDA có vai trò quan trọng trong việc tạo hứng thú và giảm áp lực học tập cho người học. Người học được

tham gia chọn đề tài, nghiên cứu một cách tương đối độc lập, nhiệm vụ học tập phù hợp với khả năng và hứng thú của mỗi cá nhân. Hứng thú của người học còn được tiếp tục phát triển trong quá trình thực hiện dự án. Đặc biệt là, người học được nghiên cứu ở môi trường thiên nhiên, được sử dụng công nghệ, phương tiện hiện đại, được bổ sung kiến thức, được phát triển về kỹ năng học tập, kỹ năng giải quyết vấn đề, cũng như các kỹ năng sống khác.

DHTDA còn mang tính định hướng hành động. Khác với các phương pháp và hình thức tổ chức dạy học khác, trong quá trình thực hiện dự án, nhất thiết phải có sự kết hợp giữa nghiên cứu lý thuyết và vận dụng lý thuyết vào trong hoạt động thực tiễn.

Một điều khác biệt cơ bản của DHTDA và các phương pháp dạy học khác là dạy học dự án mang tính định hướng sản phẩm. Định hướng này thể hiện ở chỗ, DHTDA phải tạo ra sản phẩm. Sản phẩm của dự án cũng rất đa dạng. Sản phẩm có thể là bản báo cáo kết quả nghiên cứu, mô hình, bản vẽ hoặc sản phẩm vật chất cụ thể. Nếu sản phẩm của dự án thực sự có ý nghĩa thì những sản phẩm này có thể sử dụng, công bố và phổ biến rộng rãi, thậm chí được đăng ký quyền sở hữu trí tuệ.

Bên cạnh đó, DHTDA đòi hỏi tính tự lực cao của người học. Trong DHTDA, GV là người tổ chức, điều khiển HS tiến hành dự án, trực tiếp tham gia dự án. Hiệu quả của DHTDA càng cao khi người dạy càng khuyến khích được tính trách nhiệm và sự sáng tạo của người học ở mọi khâu của dạy học dự án (hình thành ý tưởng, thực hiện dự án, tổng kết và báo cáo kết quả). Để đạt được mục đích này, HS có thể thực hiện nhiệm vụ theo nhiều phương pháp.

Nội dung dự án có sự kết hợp tri thức của nhiều lĩnh vực, nhiều ngành hoặc môn học khác nhau nhằm giải quyết một vấn đề. Vì vậy, DHTDA mang tính phức hợp. Ví dụ: Để nghiên cứu dự án Kỹ thuật làm tranh dân gian Việt Nam, HS phải hiểu được kỹ thuật khắc gỗ, kỹ thuật in và tô màu. Thậm chí, để cho nhiệm vụ nghiên cứu được nhanh chóng và chính xác, quá trình xử lý số liệu được hiệu quả, HS phải sử dụng toán thống kê hoặc một số phần mềm chuyên dụng.

Chính vì nội dung dự án có sự kết hợp tri thức của nhiều lĩnh vực, nhiều ngành hoặc môn học khác nhau, nên nhiệm vụ học tập của dự án thường được thực hiện theo nhóm. Vì vậy, DHTDA còn mang tính xã hội, đòi hỏi sự cộng tác làm việc. Một dự án có thể được chia ra làm nhiều công đoạn, mỗi công đoạn do một nhóm thực hiện. Ví dụ: Dự án: Tranh dân gian Việt Nam.

Nhóm 1. Nghiên cứu: Đề tài tranh dân gian Việt Nam

Nhóm 2. Nghiên cứu: Kỹ thuật làm tranh dân gian Việt Nam

Nhóm 3. Nghiên cứu: Giá trị nghệ thuật tranh dân gian Việt Nam

Thường trong quá trình thực hiện nhiệm vụ của dự án (ví dụ dự án trong dạy học Mĩ thuật) HS không chỉ cần hiểu biết, nắm vững kiến thức Mĩ thuật mà họ còn phải hiểu biết và vận dụng kiến thức của các môn học khác (Toán học, Vật lí học, Hóa học, Văn học, Lịch sử...) và một

số kĩ năng cần thiết (kĩ năng thu thập và xử lí thông tin, kĩ năng viết báo cáo khoa học, kĩ năng xử lí số liệu bằng bảng thống kê, bằng biểu đồ và đồ thị, kĩ năng sử dụng thiết bị hiện đại...). Chính vì vậy, DHTDA tạo cơ hội cho người học tự đánh giá mình, tự khẳng định mình thông qua việc thực hiện dự án. Tuy nhiên, DHTDA thường cần nhiều thời gian, vật chất, kể cả tài chính và không phải nội dung kiến thức nào cũng có thể được tổ chức DHTDA.

3. Quy trình tổ chức dạy học theo dự án

Thực hiện dự án gồm 3 bước chính như sau: *Bước*

1. *Lập kế hoạch; Bước 2. Thực hiện dự án; Bước 3. Tổng hợp báo cáo kết quả.*

Trong chương trình Mĩ thuật phổ thông hiện nay, phương pháp DHTDA có thể thực hiện hiệu quả ở một số phân môn như Vẽ tranh, Thường thức Mĩ thuật. Các chủ đề (hoặc nội dung bài học) được lựa chọn để thực hiện DHTDA phải mang tính tổng hợp của môn học; hay các dạng bài mang tính khai thác giá trị truyền thống hoặc với những vấn đề đang diễn ra trong cuộc sống xung quanh mang tính thời sự, tính xã hội có liên quan đến nội dung bài học. Ví dụ chủ đề: Trường học; Môi trường; Thể thao... (phân môn Vẽ tranh); chủ đề: Lịch sử địa phương; Văn hóa địa phương... (phân môn Thường thức Mĩ thuật).

Ví dụ vận dụng phương pháp DHTDA trong dạy học bài Tranh dân gian Việt Nam - phân môn Thường thức Mĩ thuật (lớp 6).

Bước 1: Lập kế hoạch

Trong bước này, chủ đề lớn của dự án được xác định là *Tranh dân gian Việt Nam*. Từ chủ đề lớn, GV tổ chức hướng dẫn HS tìm các chủ đề nhỏ còn gọi là tiểu chủ đề, là vấn đề nghiên cứu cụ thể, là tên của các dự án. Để việc xác định tiểu chủ đề (tên dự án) hiệu quả, GV nên sử dụng sơ đồ tư duy để thực hiện. Sơ đồ tư duy là công cụ hiệu quả để xác định, lựa chọn ý tưởng cũng như những vấn đề cần giải quyết xung quanh dự án. Lúc này, tiểu chủ đề chính là tên dự án của các nhóm. Ví dụ:

Dự án nhóm 1: *Đề tài trong tranh dân gian Việt Nam*

Dự án nhóm 2: *Kỹ thuật làm tranh dân gian Việt Nam*

Dự án nhóm 3: *Giá trị nghệ thuật tranh dân gian Việt Nam*

Từ các tiểu chủ đề (dự án của các nhóm), HS thảo luận lập kế hoạch thực hiện các nhiệm vụ của dự án. Cụ thể, HS thảo luận xác định các nhiệm vụ cần thực hiện để đạt được mục tiêu; các em tự đề xuất và phân công ai sẽ thực hiện nhiệm vụ, đó là nhiệm vụ nào (phỏng vấn/tìm tư liệu ảnh/tư liệu bài viết...) và thời hạn hoàn thành, sản phẩm dự kiến, phương tiện hỗ trợ cho các thành viên trong nhóm. Sau khi đã lập được kế hoạch các nhiệm vụ, lần lượt các nhóm cử đại diện trình bày, các nhóm khác và, GV bổ sung, chỉnh sửa để hoàn chỉnh kế hoạch. Lúc này GV sẽ hướng dẫn HS cách thực hiện dự án; Tổng hợp kết quả; Trình bày báo cáo và Đánh giá rút kinh nghiệm.

Bước 2: Thực hiện dự án

Trong quá trình thực hiện dự án, các nhóm sẽ làm việc như bản kế hoạch đã lập. Các thành viên của từng nhóm sẽ thu thập thông tin theo nhiệm vụ được giao như phỏng vấn các đối tượng đã xác định; thu thập thông tin từ sách báo, tranh ảnh, internet.

Các thành viên trong nhóm chủ động liên lạc và

trao đổi, thảo luận với nhau nhằm giải quyết vấn đề. Đồng thời các nhóm xin ý kiến của GV (nếu có vấn đề cần hỗ trợ) để đảm bảo tiến độ và hướng đi của dự án.

Bước 3: Tổng hợp và báo cáo kết quả

Các thành viên trong nhóm tổng hợp các kết quả đã thu thập, phân tích và xây dựng thành sản phẩm cuối cùng. Sản phẩm cuối cùng được các nhóm thảo luận và phân công thành viên trình bày dưới nhiều hình thức.

Ví dụ:

Dự án nhóm 1: Giá trị nghệ thuật tranh dân gian Việt Nam - hình thức báo cáo: Bài thuyết trình.

Dự án nhóm 2: Đề tài tranh dân gian Việt Nam - hình thức báo cáo: Trưng bày triển lãm tranh.

Dự án nhóm 3: Kỹ thuật làm tranh dân gian Việt Nam - hình thức báo cáo: Powerpoint.

Những sản phẩm của dự án có thể được trình bày trong lớp hoặc có thể được giới thiệu trước toàn trường. Sau khi trình bày báo cáo, các nhóm nhìn lại quá trình thực hiện dự án. Các em sẽ đối chiếu kết quả với mục tiêu học tập và đánh giá mức độ đạt được. Bên cạnh đó, các em cũng đưa ra nhận xét của mình về các vấn đề khó khăn, thuận lợi trong quá trình thực hiện; hay các yếu tố khác như cảm giác khi tham gia hoạt động; thời gian, phương tiện hay các mối quan hệ trong nhóm... Tất cả các yếu tố đó phải được đề cập và đánh giá nhằm rút kinh nghiệm cho các dự án tiếp theo. Các nhóm tự đánh giá kết quả đạt được, sau đó các nhóm đánh giá kết quả của nhau, trên cơ sở đó GV nhận xét và đánh giá.

Trong DHTDA, HS chủ động thực hiện các nhiệm vụ. Từ bước lựa chọn chủ đề đến bước lập kế hoạch nghiên cứu; từ bước thực hiện kế hoạch đến xây dựng và báo cáo kết quả; còn GV đóng vai trò là người hướng dẫn, hướng dẫn quy trình thực hiện dự án cũng như hướng dẫn các kĩ năng: Kĩ năng giao tiếp, hợp tác; kĩ năng lập phiếu phỏng vấn; kĩ năng thu thập và xử lí thông tin; kĩ năng tổng hợp và trình bày báo cáo;...

Phương pháp DHTDA luôn gắn lí thuyết với thực tiễn. HS được tham gia thực hiện các hoạt động thực tiễn và phải vận dụng kiến thức của nhiều môn học để giải quyết các nhiệm vụ học tập do vậy các em có điều kiện phát huy tính tự lực, phát triển năng lực giải quyết những vấn đề mang tính tích hợp. Mỗi HS là một cá thể riêng biệt, khi tham gia vào các nhiệm vụ nhóm, ngoài nhiệm vụ cá nhân, các em còn hoàn thành các nhiệm vụ hợp tác; do vậy sẽ nâng cao ý thức trách nhiệm, phát triển năng lực cộng tác làm việc và kĩ năng giao tiếp. Tham

gia học tập theo dự án, HS còn được phát triển năng lực đánh giá. Đánh giá giúp HS điều chỉnh, bổ sung và rút kinh nghiệm cho các dự án kế tiếp. Kết quả đạt được sau bài học theo phương pháp dự án đã vượt khỏi phạm vi bài học, không còn đơn thuần là một bài Thường thức Mĩ thuật mà hơn thế, HS còn nắm bắt và hiểu rộng hơn, sâu hơn nhiều vấn đề.

Tuy vậy, bên cạnh những ưu điểm của phương pháp DHTDA thì vẫn còn một số những hạn chế nhất định. Là phương pháp mới, do vậy cần phải có thời gian để HS nghiên cứu, tìm hiểu, sau đó GV mới có thể áp dụng. Thông thường một bài học Mĩ thuật thường được thực hiện từ 1 đến 2 tiết nhưng một dự án học tập Mĩ thuật có thể kéo dài trên 2 tiết, do vậy GV cũng cần tính đến quỹ thời gian cho phép thực hiện. Để đạt hiệu quả học tập, DHTDA còn cần một số phương tiện vật chất phù hợp; hỗ trợ cho các em thực hiện như máy tính, máy chiếu...

4. Kết luận

DHTDA là một trong những phương pháp dạy học hiện đại, phát huy được tính tích cực, chủ động, sáng tạo của người học. Học theo dự án góp phần gắn lí thuyết với thực hành, tư duy và hành động, nhà trường và xã hội. DHTDA giúp phát triển kiến thức và các kĩ năng thông qua những nhiệm vụ mang tính mở, HS tự tìm tòi, áp dụng kiến thức đã học trong quá trình thực hiện dự án. DHTDA không chỉ phát triển các kĩ năng tự duy khoa học, mà còn hướng tới phát triển kĩ năng sống cho HS, giúp HS phát triển toàn diện. Phương pháp này đáp ứng được quan điểm dạy học lấy người học làm trung tâm.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2008), *Một số vấn đề về đổi mới phương pháp dạy học môn Mĩ thuật trung học cơ sở*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [2]. Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2010), *Dự án Việt - Bỉ, Dạy và học tích cực*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [3]. Nguyễn Văn Cường - Bernd Meier, (2010), *Dự án Phát triển giáo dục Trung học phổ thông, Một số vấn đề chung về đổi mới phương pháp dạy học ở trường trung học phổ thông*, Berlin - Hà Nội, NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [4]. Nguyễn Quốc Toàn, (2007), *Phương pháp dạy học Mĩ thuật*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [5]. Nguyễn Thu Tuấn, (2011), *Phương pháp dạy học Mĩ thuật*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.

APPLYING PROJECT-BASED TEACHING IN FINE ARTS SUBJECT

Tran Thi Van

National University of Art Education

Email: toanvan_mtcs@yahoo.com.vn

Abstract: *Project-based teaching is one of the modern teaching methods, promotes learners' positiveness, activeness and creativity. This method contributes to link theory with practice, thought and action, school and society. It helps students to develop their knowledge and skills through open tasks, self-inquiry, apply knowledge into project implementation. Applying project-based learning in the Fine Arts subject not only develop scientific thinking skill, but also aims to develop students' life skill, help them develop all aspects. This method meets viewpoint of learner-centered teaching.*

Keywords: *Project - based learning; teaching; Fine Arts.*